

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора

Жаровської Ірини Мирославівни

на дисертаційне дослідження Соколовської Наталі Вікторівни

на тему: «Правове регулювання гендерної рівності за законодавством

**України та Великої Британії», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

У сучасних умовах забезпечення гендерної рівності є одним із ключових елементів демократичного розвитку держави та дотримання прав людини. В Україні питання гендерної рівності набуло особливої важливості в контексті євроінтеграційних процесів, де зобов'язання з гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами стають пріоритетними. Удосконалення правового регулювання у сфері протидії дискримінації за ознакою статі, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків в освіті, праці, політичному житті та у приватній сфері вимагає ґрунтовного правового аналізу. Водночас постає потреба в дослідженні механізмів ефективної реалізації вже прийнятих норм, їхнього практичного впровадження та правозастосування.

Досвід Великої Британії, яка має тривалу традицію розвиненої правової системи та впровадження гендерно-чутливої політики, є цінним для порівняльного аналізу. Вивчення британського підходу до законотворення у сфері рівних прав дозволяє побачити як ефективні моделі правового впливу, так і можливі виклики, що виникають у різних правових системах. Такий порівняльний аналіз не лише збагачує українську наукову та правозастосовну практику, але й формує підґрунтя для розробки дієвих механізмів правового забезпечення гендерної рівності в Україні.

У цьому контексті особливого значення набуває порівняльно-правове

дослідження моделей правового регулювання гендерної рівності в зарубіжних правових системах, зокрема у Великій Британії, яка має розвинуту нормативну та інституційну базу з цього питання. Саме тому обрана тема дисертації є своєчасною, соціально значущою та науково обґрунтованою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Соколовської Наталі Вікторівни відзначається високим рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій щодо вирішення теоретичних і прикладних питань правового забезпечення гендерної рівності в Україні та Великій Британії. У роботі вдало поєднано теоретичний аналіз із емпіричним матеріалом, зокрема сучасною судовою практикою, порівняльно-правовими джерелами та міжнародно-правовими актами. Висновки дослідження є логічними, аргументованими та мають практичну цінність для удосконалення правової політики у сфері гендерної рівності.

Авторка демонструє глибоке розуміння предмета дослідження, здатність до критичного аналізу та правового узагальнення, що дозволило сформулювати обґрунтовані пропозиції для вдосконалення законодавства. Особливої уваги заслуговує спроба адаптації ефективних британських моделей регулювання до українського правового контексту з урахуванням специфіки вітчизняної правової системи, інституційної спроможності та міжнародних зобов'язань держави.

У дисертації використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, які забезпечують комплексне вивчення проблеми гендерної рівності. Метод абстрагування застосовано для осмислення ролі гендерних стереотипів і законодавчих основ у Великій Британії та Україні. Аналіз, індукція та дедукція використані для дослідження стану правового регулювання та виявлення спільних і

відмінних рис. Історико-правовий метод допоміг простежити розвиток підходів до гендерної рівності у двох країнах.

Метод моделювання слугував для розробки пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства. Порівняльний метод дозволив зіставити нормативну базу і практику реалізації прав, а системно-функціональний — упорядкувати правові акти. Формально-логічний, теоретичний і статистичний методи використовувалися для аналізу понять, узагальнення наукових джерел і підтвердження висновків відповідними даними.

Правову основу дисертації становить широка сукупність міжнародних, європейських і національних актів, які регулюють питання гендерної рівності та протидії дискримінації. На міжнародному рівні використано ключові документи ООН, зокрема Загальну декларацію прав людини, Статут ООН, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, а також низку інших міжнародно-правових актів, які стосуються рівності, захисту прав жінок, запобігання насильству та забезпечення недискримінації у сфері праці, освіти й політичного життя. Значну увагу приділено документам Ради Європи, які визначають стандарти прав людини, включно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Щодо Великої Британії, дослідження спирається на історичні та сучасні акти парламенту — від Реформного акту 1832 року до новітнього законодавства про боротьбу з сексуальними домаганнями у публічних місцях. Особливу роль відіграють Закон про рівність 2010 року, Закон про права людини 1998 року та інші акти, спрямовані на забезпечення прав жінок, гендерної ідентичності, захист від насильства та дискримінації. Українська частина нормативної бази включає Конституцію України, спеціальні закони щодо гендерної рівності, протидії насильству, торгівлі людьми, а також укази Президента та постанови уряду, що визначають

державну політику в цій сфері. Сукупність цих джерел забезпечує міцну юридичну платформу для аналізу законодавчої практики України та Великої Британії у контексті гендерної рівності.

Наукові висновки та практичні пропозиції, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на ґрунтовному опрацюванні праць вітчизняних і зарубіжних учених у галузях конституційного права, теорії держави і права, порівняльного правознавства, а також правового забезпечення гендерної рівності. Комплексний міждисциплінарний підхід дозволив забезпечити належний рівень теоретичної обґрунтованості дослідження та його прикладну спрямованість.

Структура дисертаційного дослідження Соколовської Н.В. повністю узгоджена з метою, завданнями та логікою наукового аналізу, що забезпечує внутрішню цілісність роботи та послідовність її викладу.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що це дослідження є першою науковою працею, в якій проаналізовано міжнародно-правові механізми регулювання гендерної рівності через систему сукупностей конвенцій, угод та інших міжнародних актів, спрямованих на усунення дискримінації та забезпечення рівних прав і можливостей для осіб незалежно від статі та сформульовано підґрунтя для подальшого вдосконалення правового регулювання гендерної рівності в Україні з урахуванням досвіду Великої Британії.

У дисертаційному дослідженні авторка вперше здійснила комплексний теоретико-правовий аналіз генезису правового регулювання гендерної рівності у Великій Британії, що свідчить про її високий рівень академічної зрілості та здатність працювати з історичними й нормативно-правовими джерелами різних періодів. Важливо, що авторка не обмежилася лише описом етапів розвитку законодавства, а проаналізувала соціальні й політичні чинники, які впливали на формування сучасної британської

моделі рівності прав жінок і чоловіків.

Особливу цінність становить системне осмислення ключових законів, як-от Законів про рівну оплату праці, про дискримінацію за статевою ознакою, а також Закону про рівність 2010 року, які стали основою для ефективної реалізації принципів гендерної справедливості. Авторка переконливо показала, як юридичні норми у Великій Британії трансформувалися від формального закріплення прав до створення реальних механізмів захисту. Такий підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти британський досвід, а й виробити практичні рекомендації для удосконалення українського законодавства у сфері гендерної рівності.

У дисертації авторка обґрунтовано довела важливу роль міжнародної співпраці у формуванні та вдосконаленні національної політики у сфері гендерної рівності як в Україні, так і у Великій Британії. Зроблено переконливий висновок про те, що активна взаємодія з міжнародними організаціями — такими як ООН, Рада Європи, ОБСЄ — сприяла адаптації та впровадженню прогресивних стандартів недискримінації та рівних прав, що, у свою чергу, позначилося на змісті вітчизняного законодавства.

Особливої уваги заслуговує аналіз того, як імплементація міжнародних зобов'язань, зокрема положень Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, вплинула на законодавчі зміни в Україні. Щодо Великої Британії, авторка переконливо показала, як участь у глобальних ініціативах і прийняття європейських правозахисних стандартів стали каталізатором ухвалення таких ключових актів, як Закон про дискримінацію за статевою ознакою 1975 року та Закон про рівність 2010 року, що свідчить про високий рівень розуміння авторкою взаємозв'язку між міжнародним правом та національною нормотворчістю.

У дисертації авторка продемонструвала глибоке і всебічне розуміння категорій «гендер» та «гендерна рівність», розкриваючи їх не лише з правової, а й із соціокультурної та філософської перспектив. Поняття

«гендер» розглянуто як багатовимірну конструкцію, що формується на перетині особистого досвіду й суспільних уявлень, охоплюючи як універсальні, так і культурно специфічні елементи, що дозволяє краще усвідомити, що гендер — це не лише біологічна, а насамперед соціальна і культурна категорія, яка включає фізичний, духовний і політичний виміри.

Поняття «гендерна рівність» авторка трактує не лише як формальну рівність прав, а як більш глибоке явище, що охоплює рівність можливостей, умов і доступу до реалізації прав для жінок і чоловіків. Важливо, що в дослідженні підкреслено динамічний і збалансований характер гендерних відносин, які потребують не лише юридичного закріплення, а й реального втілення принципу рівності у всіх сферах суспільного життя. Запропонований дисертанткою комплексний підхід є надзвичайно цінним для сучасної юридичної науки.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У Вступі обґрунтовано вибір та актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет, завдання, методологічну і теоретичну основи дослідження, методи дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та особистий внесок здобувачки, наведено дані щодо апробації результатів дослідження на конференціях та в публікаціях.

У першому розділі дисертації «Теоретико-правові засади дослідження гендерної нерівності» здійснено міждисциплінарний аналіз правової природи гендерної нерівності та поняття «гендер» як соціального конструкту, сформованого культурними та соціальними практиками. Розглянуто ключові прояви гендерної нерівності в глобальному, європейському та національному контекстах, із фокусом на Україну та Велику Британію. Визначено основні аспекти нерівності – обмежений доступ жінок до освіти, праці, соціального захисту, політичного представництва, а також економічну дискримінацію та насильство щодо жінок як найбільш гострий прояв порушення прав людини.

У порівняльному аналізі окреслено спільні та відмінні риси дискримінаційних практик в Україні та Великій Британії. Дисертантка зауважує, що в українському контексті гендерна нерівність має здебільшого інституційний характер і вимагає посилення правозахисних механізмів, тоді як у Великій Британії переважають приховані форми дискримінації, зокрема «скляна стеля» та професійна сегрегація. У ході порівняльного аналізу обґрунтовано, що розуміння цих особливостей є важливим для формування ефективної державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності. Таким чином, слушною є позиція авторки, яка розглядає цей розділ як концептуальне підґрунтя для подальшого дослідження механізмів правового регулювання у відповідній галузі.

У другому розділі дисертації «Правове регулювання гендерної рівності: міжнародний та національний виміри» розглянуто систему міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав жінок та забезпечення рівності. Дисертантка аргументовано аналізує основні універсальні документи – Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Загальну декларацію прав людини, Пекінську платформу дій, Стамбульську конвенцію – підкреслюючи їх значення як нормативної основи для розбудови гендерної політики на рівні держав. Авторка звертає увагу на принцип недискримінації як одну з ключових засад міжнародного права у сфері прав людини та ефективно демонструє, як ці принципи знаходять своє відображення в законодавствах демократичних країн.

Національний рівень правового регулювання в роботі охоплено крізь призму аналізу українського та британського досвіду. Здобувачка обґрунтовано демонструє, що в Україні існує певна еволюція у сфері законотворчості, однак ефективність реалізації цих норм залишається обмеженою. У той же час Велика Британія, як слушно зазначає дисертантка, має потужну правову базу, що включає низку ключових актів – зокрема

Закон про рівність 2010 року, Закон про дискримінацію за статевою ознакою 1975 року, Закон про визнання гендерної ідентичності 2004 року. Дисертантка наголошує, що порівняльний аналіз цих правових систем дозволяє сформулювати дієві рекомендації для удосконалення українського законодавства та підвищення ефективності політики забезпечення гендерної рівності.

У третьому розділі дисертації «Удосконалення правового механізму забезпечення гендерної рівності в Україні: напрями розвитку» здобувачка проводить системний аналіз актуального стану законодавчого регулювання у цій сфері, зосереджуючи увагу не лише на юридичних нормах, а й на їхньому практичному застосуванні. Слушною є позиція дисертантки щодо того, що, попри наявність нормативної бази, імплементація положень про рівність залишається фрагментарною, що вимагає перегляду як законодавчих приписів, так і управлінських підходів. Авторка аргументовано підкреслює необхідність посилення інституційної спроможності держави у сферах боротьби з гендерно зумовленим насильством, подолання дискримінації в оплаті праці, а також забезпечення рівного політичного представництва, формулюючи у цьому контексті низку конкретних правових ініціатив.

Особливої уваги заслуговує обґрунтування доцільності гармонізації національного законодавства з положеннями Стамбульської конвенції, а також пропозиції дисертантки щодо удосконалення механізмів звітності за показниками оплати праці. Важливо, що авторка не обмежується викладом проблематики, а пропонує конструктивні шляхи її вирішення, зокрема через посилення відповідальності роботодавців, удосконалення контролю за виконанням гендерних квот та запровадження інституційних гарантій паритетного представництва у політиці. Здобувачка підкреслює, що запровадження запропонованих змін сприятиме не лише підвищенню ефективності правозастосування, але й посиленню демократичності та

інклюзивності державного управління, що цілком узгоджується з міжнародно-правовими стандартами.

Дисертаційне дослідження логічно підсумовується ґрунтовними висновками, що вирізняються належним рівнем теоретичного узагальнення, обґрунтованістю та практичною значущістю. Сформульовані положення є логічним підсумком проведеного аналізу та відповідають поставленим завданням.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що дисертантка успішно досягла поставленої мети, а сама робота відповідає вимогам, що пред'являються до завершеної наукової кваліфікаційної праці.

Зауваження щодо дисертаційної роботи. Попри загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження Соколовської Н.В., доцільно звернути увагу на окремі положення, що викликають наукову дискусію:

1. На наш погляд, під час аналізу проявів гендерної нерівності авторка зосереджується переважно на загальнонаціональному рівні. Такий підхід дозволяє сформулювати концептуальні узагальнення, проте поза увагою залишилися регіональні особливості, які могли б істотно доповнити емпіричну базу дослідження, враховуючи специфіку демографічного складу та соціально-економічного розвитку окремих територій.

2. Дисертація ґрунтовно висвітлює процес імплементації Стамбульської конвенції в Україні та Великій Британії. Однак, на наш погляд, дослідження виграло б від більш детального порівняння відмінностей у національних підходах до реалізації її положень. У контексті компаративного аналізу це дозволило б краще розкрити сутність відповідних правових механізмів.

3. Заслуговує на увагу ініціатива авторки щодо розширення мережі кризових центрів як складової реалізації Стамбульської конвенції в умовах українських реалій. Водночас доцільно було б обґрунтувати, наскільки така модель узгоджується з наявними ресурсними можливостями держави в

умовах воєнного стану, а також пояснити механізми забезпечення її стійкості та ефективності.

Зазначені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на високий фундаментальний рівень дисертаційної роботи, поданої до захисту.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Наукові положення, результати аналізу та ключові висновки дисертаційного дослідження знайшли повне та послідовне відображення в опублікованих працях авторки. У публікаціях належно висвітлено теоретичні основи правового регулювання гендерної рівності, історико-правовий контекст розвитку відповідного законодавства у Великій Британії та Україні, а також вплив міжнародних норм на національне правотворення.

Також у наукових статтях представлено практичні рекомендації щодо удосконалення українського законодавства на основі порівняльного аналізу, що свідчить про цілісність підходу авторки до реалізації наукового завдання. Опубліковані матеріали логічно узгоджуються зі структурою дисертації, що забезпечує прозорість, доказовість і наукову доброчесність поданих результатів.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Виконана дисертаційна дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Соколовської Наталі Вікторівни на тему: «Правове регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії» виконана вперше є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою

працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з правовим регулюванням гендерної рівності в Україні.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація **Соколовської Наталі Вікторівни** на тему: «Правове регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії» та рівень наукової кваліфікації здобувача відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертантка **Соколовська Наталя Вікторівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри теорії права

та конституціоналізму

Інституту права, психології

та інноваційної освіти,

НУ «Львівська політехніка»,

доктор юридичних наук, професор

Ірина ЖАРОВСЬКА

Підпис проф. І.М. Жаровської засвідчую:

Вчений секретар

НУ «Львівська політехніка»

кандидат технічних наук, доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ